

NOTES

- (1) Carpeta 1110 A. H. BD.
 (2) Carpeta 1110 del f. 190-201 A. H. D.

UN QUADERN ESCOLAR PRATENC DEL SEGLE XVIII

Jaume Codina

A la comarca del Baix Llobregat, l'escola elemental durant el segle XVIII va ser una escola pública, catalana i confessional o catòlica. La catalanitat d'aquesta escola dura mentre són els cossos municipals els encarregats de contractar els mestres.

Com indica el títol de l'opuscle, es tracta de la publicació —parcial— d'un quadern escolar (d'aritmètica) dels anys 1779 i 1785, utilitzat successivament per dos germans a l'escola de El Prat de Llobregat. La publicació comprèn també la de la portada del llibre de text corresponent: *Compendi breu de les quatre Regles generals de la Aritmètica pràctica*, de F. Ifem, imprès a Girona al segle XVIII. Quadern i llibre són en llengua catalana. Atesa la data del quadern d'exercicis, evidencien la inoperància de les disposicions borbòniques centralistes, a casa nostra, en el terreny de l'ensenyament promari.

Cap al 1830 comença la castellanització de l'escola primària, accelerada a partir de la Llei Moyano en tombar el mig segle. Els textos són en castellà i a la fi de la dècada del 50 arriben els primers docents no catalans.

Sense excepció, tota la documentació no oficial arribada fins a nosaltres d'aquella societat rural semianalfabeta, advera que a l'escola catalana va correspondre-hi un llegat cultural individual i de pensa i expressió catalana; i, al contrari, que l'escola "castellana" va imprimir caràcter en aquesta llengua durant tota la vida dels individus que l'havien rebuda.

BALMES: ASPECTES PEDAGÒGICS EN "EL CRITERIO"

*Gabriel Comes Nolla
 Bonifaci Jimènez Jimènez*

1. L'AUTOR I L'ÈPOCA

Jaume Llucià Balmes i Urpià, va néixer el 20 d'agost de 1810 a Vic, capital de la comarca d'Osona. Ingressà al Seminari d'aquesta ciutat (1817) i estudià a Cervera filosofia i teologia (1826-1835). S'ordenà sacerdot el 1834. De tornada a Vic i mentre ocupava la càtedra de matemàtiques en aquesta localitat, s'interessà per les ciències polítiques i socials, per l'apologètica i pel moviment intel·lectual catòlic francès: Lammennais, De Donald, De Maitre. Considerat com el més potent esperit filosòfic espanyol de la primera meitat del s. XIX, va viure la general decadència escolàstica, l'empremta de la filosofia moderna, l'empirisme psicològic francès i anglès, la reacció espiritual de l'eclecticisme cousinia, així com els brots Kantians. Més, tot el panorama filosòfic espanyol li sembla pobre i el seu esperit dinàmic i apologista li porta a emprendre una renovació de la filosofia espanyola i catòlica.

Representant d'un escolaticisme modernitzat va ésser influït per la "filosofia del sentit comú" ensenyada per l'escola escocesa (Thomas Reid i William Hamilton) i va centrar els seus estudis en el problema de la certesa. Considerant que les fonts de la certesa són tres, primàries i inseparables: la consciència, l'evidència i l'instint intel·lectual o sentit comú.

Les seves obres més importants són "El protestantismo comparado con el catolicismo en sus relaciones con la civilización europea" "Cartas a un escéptico en materia de religión" "Filosofía fundamental" "Curso de filosofía elemental" i sobretot, "El Criterio" (1843). Aquesta última, és tal com l'autor volia, un vertader i elemental tractat del sentit comú i de la moral pràctica, dens en sabiduria i educatiu en l'art de pensar. "Criterio es un medio para conocer la verdad. La verdad de las cosas es la realidad".

Víctima tant de les hemoptisis com dels seus ideals polítics, morí a Vic a l'edat de 38 anys.

2. ASPECTES PEDAGÒGICS

2.1. EL FI

El fi ha d'ésser assequible a les forces disponibles, és a dir, no ésser massa elevat per a les nostres capacitats, ja que suposaria un esforç inútil, ni pel contrari, proposar una meta per sota del que la raó i l'experiència ens aconsella aspirar. A la vegada, el fi ha d'ésser proporcionats als medis: forces intel·lectuals, físiques o morals i altres recursos al nostre abast.